

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

УДК 37.013.77:374 (042.6)

DOI: 10.12958/2227-2844-2019-1(324)-1-90-98

Коношенко Сергій Володимирович,

доктор педагогічних наук, доцент, декан педагогічного факультету,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ, Україна.
konoshenko.sergey777@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7727-2897>

Коношенко Наталія Анатоліївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти та
соціальної роботи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет», м. Слов'янськ, України.
konoshenko.natalia77@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7637-8523>

Кіс Ірина Олександрівна,

студентка 4 курсу напрямку підготовки 6.010106 «Соціальна педагогіка»
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ, України.
irinakis710@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1030-0985>

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДЕЗАДАПТОВАНИМИ
ПІДЛІТКАМИ ПО ЗМЕНШЕННЮ ПОВЕДІНКОВИХ ДЕВІАЦІЙ**

Загострення кризових явищ у соціально-економічному й соціокультурному розвитку сучасного українського суспільства, скорочення фінансування соціальних програм та проектів негативно позначається на функціонуванні сім'ї, молодіжних і дитячих об'єднань, діяльності освітніх, оздоровчих, культурно-просвітницьких закладів і призводить до погіршення благополуччя дітей, унаслідок чого розширюється спектр проблем дитинства: зростає вплив криміногенних чинників на молоде покоління, поширюється безпритульність і бездоглядність, соціальне сирітство, жорстоке ставлення до дітей, активізуються різні форми їхньої девіантної поведінки.

Указані проблеми, недоліки сімейного й шкільного виховання зумовлюють збільшення кількості дезадаптованих учнів підліткового віку, чия поведінка виходить за межі освітньо-виховних та морально-правових норм. З огляду на вищевказане сьогодення вимагає застосування прогресивних підходів щодо організації соціально-педагогічної роботи з дезадаптованими підлітками, пошуку оптимальних

шляхів, форм і методів взаємодії навчально-виховних закладів, реабілітаційних центрів, центрів соціальних служб для молоді, громадських організацій, благодійних фондів, здатних сприяти успішній соціалізації цієї категорії дітей.

Аналіз соціально-педагогічної, психологічної, медичної літератури засвідчив, що в працях науковців розглянуто сутність, різновиди, причини та прояви девіантної поведінки у різних категорій неповнолітніх (Я. Гілінський, Н. Завацька, О. Змановська, Ю. Клейберг, В. Оржеховська та ін.); форми, методи й засоби профілактики відхилень у поведінці учнів (Н. Агетик, Н. Квітковська, Н. Максимова, С. Немченко, Н. Пихтіна, Л. Просандаєва, Т. Федорченко та ін.); питання соціально-педагогічної роботи з вихованцями залежно від наявних у них проблем щодо адаптації в навчальному і трудовому колективі, у сім'ї, товаристві ровесників, пошуку роботи та відновлення здоров'я (О. Безпалько, І. Зверева, А. Рижанова, С. Омельченко, С. Савченко, С. Харченко та ін.); підготовка соціальних педагогів до здійснення профілактичної і корекційної роботи з дітьми, що мають відхилення в поведінці (Л. Міщик, А. Мудрик, Т. Калиновська, І. Пінчук та ін.). При цьому недостатньо дослідженим залишається питання діагностики відхилень у поведінці у сучасних підлітків та організації соціально-педагогічної роботи з дезадаптованими підлітками по зменшенню поведінкових девіацій.

Метою статті є теоретичне обґрунтування умов ефективної соціально-педагогічної роботи з дезадаптованими підлітками по зменшенню поведінкових девіацій.

Для визначення відхилень у поведінці дезадаптованих підлітків були використані діагностичні методики: тест шкільної тривожності Філіпса; тест агресивності Басса-Даркі; опитувальник міжособистісних стосунків Шутца; опитувальник рівня суб'єктивного контролю Є. Бажина; методика виявлення самооцінки особистості Дембо-Рубінштейна; авторська методика «Тест схильності до поведінки, що відхиляється».

Методи узагальнення, порівняння і систематизації були використані для обґрунтування умов ефективної соціально-педагогічної роботи з дезадаптованими підлітками.

Із метою визначення рівня відхилень у поведінці дезадаптованих підлітків на констатувальному етапі педагогічного експерименту нами було здійснено опитування 184 учнів 5-7 класів загальноосвітніх шкіл № 1, 8 міста Слов'янська (Донецька область, Україна).

У ході опитування підлітків було виявлено, що для більшості дезадаптованих підлітків характерні занижена (43,8%) та підвищена (32,2%) самооцінки. Наявність адекватної самооцінки менше ніж у третини респондентів (24,0%) свідчить про відсутність ефективної навчально-виховної й корекційної роботи із зазначеною категорією учнів. Діагностика показала також, що у дезадаптованих підлітків спостерігається підвищений рівень тривожності від перебування у школі (64,6%); вони переживають соціальний стрес (52,0%); мають фрустрацію потреби в досягненні успіху (43,6%); відчувають страх самовираження (49,5%), страх ситуації перевірки знань (72,8%), страх невідповідності

очікуванню оточення (53,0%); мають низьку фізіологічну опірність стресу (19,4%) та переживають проблеми і страхи у стосунках з педагогами (68,6%). Вищезазначені експериментальні дані зумовлюють необхідність здійснення психолого-педагогічної роботи з дезадаптованими школярами щодо зниження показника особистісної тривожності вихованців за всіма факторами. Крім того, експериментальним шляхом встановлено, що у випробуваних спостерігаються високі показники фізичної агресії (74,2%), роздратованості (65,5%), вербальної агресії (84,1%) зокрема та загального індексу агресії (74,6%) взагалі. Експериментальні дані також свідчать про наявність значної кількості дітей з екстернальним локус-контролем (67,5%), для яких характерні невпевненість у собі, неспокійність, негативне ставлення до оточення та неусвідомленість змісту й цілей власного життя. Отже, проведена діагностична робота дозволила встановити, що є значний відсоток вихованців із низьким (18,6%), середнім (28,6%), високим (34,8%) і дуже високим (10,7%) рівнями вияву девіантної поведінки.

Саме на попередження та усунення проявів девіантної поведінки у зазначеній категорії учнів має спрямовуватися соціально-педагогічна робота, успішними умовами реалізації якої є: формування в дезадаптованих підлітків зацікавленості й позитивного ставлення до суспільно значущої діяльності; включення дезадаптованих підлітків в інтенсивну соціально значущу діяльність; соціально-педагогічна підтримка дезадаптованих підлітків у процесі їх соціалізації.

Розпочинаючи обґрунтування першої умови зауважимо, що соціально-педагогічна діяльність із формування в дезадаптованих підлітків зацікавленості й позитивного ставлення до суспільно значущої діяльності має бути спрямована на виконання таких завдань:

- надання дезадаптованим вихованцям знань про соціальні норми, цінності, проблеми;
- стимулювання інтересу підлітків до участі в соціально значущій діяльності;
- розвиток усвідомленого позитивного емоційного ставлення до пошуку й розв'язання соціальних проблем;
- формування позитивних установок на участь у соціально значимій діяльності.

Для ефективного формування в підлітків зацікавленості й позитивного ставлення до суспільної діяльності ми рекомендуємо застосовувати такі форми роботи: дискусійний клуб (спільна робота підлітків, педагогів і батьків, спрямована на всебічне обговорення тем, актуальних для учасників); тематичний день (комбінована форма роботи, що дозволяє комплексно обговорювати обрану проблему в різних її аспектах); комплекс ігрових і рольових методик, на основі яких підліток може сформулювати власне ставлення до певної проблеми в контексті особистого досвіду; «кіно не для всіх» (перегляд і спільне обговорення фільмів, що зачіпають філософські проблеми, які не мають однозначного розв'язання та дозволяють впливати на формування ціннісної системи

підлітка); тренінг для педагогів шкіл та спеціалістів соціальних служб (призначений для навчання фахівців методиці розвитку соціальної активності школярів, формування в них позитивного ставлення до прояву ініціативи й активності з боку підлітків).

Обґрунтовуючи наступну умову (включення дезадаптованих підлітків в інтенсивну соціально значущу діяльність) зауважимо, що одним із ефективних способів включення дезадаптованих підлітків в інтенсивну соціально позитивну діяльність є соціально-педагогічне проектування, яке здійснюється вихованцями самостійно або під керівництвом дорослих (суб'єктів системи соціального партнерства) і реалізується через участь у соціально значимих проектах.

Соціальний проект – це програма реальних дій, в основі якої лежить актуальна соціальна проблема, що вимагає розв'язання; це один зі способів участі дітей у суспільному житті шляхом практичного розв'язання насущних соціальних проблем. Реалізація соціального проекту спрямована на поліпшення соціальної ситуації в конкретному регіоні, районі, мікросоціумі (Зверева, 2013).

У якості майбутніх об'єктів соціального проектування підліткам можна запропонувати наступні: фізичне та духовне оздоровлення нації («Школа проти наркотиків і СНІДу», «Молодь і секти»), екологічний стан навколишнього середовища («Чистий двір – чисте місто», «Домопожемо річці»), облаштування мікросоціуму («Пришкільна ділянка», «Ігровий майданчик»), вивчення культурної спадщини («Історичний будинок», «Історія вулиці») і правові норми («Захист прав дитини в школі», «Молодь проти злочинності») й ін.

Робота над соціальним проектом має містити в собі кілька етапів (Пихтіна, 2012): 1) підготовка учнів до роботи над проектом; 2) вибір соціальної проблеми; 3) збір та аналіз інформації; 4) розробка власного варіанта розв'язання проблеми; 5) реалізація плану дій; 6) складання портфоліо; 7) презентація; 8) рефлексія.

На етапі підготовки до роботи над проектом педагоги у формі анкетування або співбесіди виявляють наявні в дезадаптованих вихованців знання про соціальну дійсність; суспільні відносини; можливості впливу засобів масової інформації міста, району або регіону на характер соціальних взаємодій; структуру органів місцевої й державної влади й т.п. Уже на цьому етапі фахівцям рекомендується проаналізувати сформовану соціально-економічну ситуацію на певній території.

Другий етап – вибір суспільно значимої проблеми – припускає детальний аналіз питань і проблем, що стоять перед даним співтовариством і потребують негайного розв'язання (Пихтіна, 2012). Для дезадаптованих учнів підліткового віку визначення соціальної проблеми – складний і важливий процес, тому що на основі сформульованої проблеми буде розроблятися соціальний проект, спрямований на її розв'язання й реалізацію. Саме тому на цьому етапі їх постійно мають консультувати педагоги або інші соціальні партнери.

На третьому етапі дезадаптовані підлітки мають збирати й аналізувати інформацію з проблеми, що їх зацікавила. Слід зазначити,

що на цьому етапі дітям дуже важливо одержати схвалення й заручитися підтримкою з педагогічного колективу, адміністрації загальноосвітніх шкіл, представників громадських організацій, державних установ, органів місцевого самоврядування й інших осіб, зацікавлених у розв'язанні цієї проблеми, залучення дорослих до співробітництва. Підсумком роботи зазначеного етапу є отримання підлітками об'єктивної інформації, на якій ґрунтується робота групи на наступному етапі.

Четвертий етап роботи дезадаптованих підлітків над соціальним проектом припускає формулювання мети проекту, визначення його завдань, спрямованих на її реалізацію, і передбачуваних чітких, конкретних, досяжних результатів. На цьому етапі на основі аналізу й систематизації отриманої інформації підлітками визначаються основні напрямки, форми й методи діяльності в рамках проекту, обсяг майбутньої роботи, строки її виконання, відповідальні особи. Підсумком роботи над проектом на цьому етапі можна вважати розробку вихованцями програми дій і власного варіанта розв'язання окресленої проблеми.

На етапі реалізації плану дій учасники проекту (дезадаптовані підлітки) мають частково або повністю реалізувати на практиці свій варіант розв'язання досліджуваної проблеми. Виконання плану вимагає об'єднання зусиль всіх учасників проекту.

На етапі підготовки матеріалів до презентації дезадаптовані підлітки мають провести аналіз проведеної роботи, порівняти поставлені цілі й досягнуті результати, виявити позитивні й негативні наслідки проекту, визначити труднощі, що їм зустрічалися, характеризувати внесок кожного учасника в загальний результат роботи, висвітлити отриманий досвід розв'язання проблем даного типу. Підсумком цього етапу буде розробка портфоліо, що представляє собою сукупність матеріалів і документів, які відбивають етапи розв'язання цієї проблеми в рамках соціального проекту.

На останніх етапах роботи над соціальним проектом – презентації портфоліо й рефлексії – дезадаптовані підлітки мають представити отримані результати своєї діяльності, обґрунтувати логіку й ефективність свого проекту, виявити його сильні й слабкі сторони, переваги й недоліки, аналізувати власну соціально значущу діяльність, виявлену активність й ініціативність, осмислити придбаний досвід.

Таким чином, застосування в діяльності школи методу соціально-педагогічного проектування допомагає налагодити, встановити відносини дезадаптованих підлітків із соціальними інститутами виховання регіону, з людьми, що в них працюють, учні можуть навчитися реально впливати на проблеми соціального середовища, розв'язувати соціальні протиріччя.

Соціально-педагогічна підтримка дезадаптованих підлітків у процесі їх соціалізації (третя виділена умова) в організаційному плані має здійснюватися педагогами у п'ять етапів: діагностичний, пошуковий, проектувальний, діяльнісний, рефлексивний (Максимова, 2010), на кожному з яких мають застосовуватися різноманітні методи, засоби й форми взаємодії педагога з дезадаптованими вихованцями.

Основна мета, що стоїть перед педагогами при наданні підтримки цій категорії вихованців, – це формування в дезадаптованих підлітків відповідальності за свою поведінку, прийняті рішення, здатності самостійно переборювати труднощі (Федорченко, 2009). Коротко охарактеризуємо етапи соціально-педагогічної підтримки.

На *діагностичному етапі* педагоги виявляють і фіксують наявні в дезадаптованих підлітків проблеми щодо наявності відхилень у поведінці: відсутність у підлітка соціально-ціннісної орієнтації, наявність якихось труднощів, недостатність здатностей і якостей, зовнішні перешкоди тощо. Ціль етапу – створення умов для усвідомлення підлітком суті проблеми. Одним із засобів надання соціально-педагогічної підтримки на цьому етапі є вербалізація підлітком проблеми: важливо допомогти дезадаптованому підліткові сказати вголос те, чим він стурбований, яке місце в його житті займає дана ситуація, як він до неї ставиться й чому раніше не була розв'язана ця проблема. На цьому етапі ми рекомендуємо педагогам разом із підлітком оцінити наявну проблему з погляду її особистісної значимості для дитини.

Пошуковий етап пов'язаний з організацією пошуку причин виникнення труднощів, можливих наслідків їхнього подолання. Метою даного етапу є забезпечити прийняття підлітком на себе відповідальності за виникнення й розв'язання проблеми з використанням даних діагностичного етапу (локус самоконтролю); надати допомогу у виявленні пов'язаних із проблемою фактів і обставин, причин, які привели до утруднення. Як педагогічні засоби ми рекомендуємо фахівцям використовувати: прояв уваги до будь-яких способів, які називав сам підліток; відмова від висловлення оцінних і критичних суджень; обговорення переваг того або іншого способу досягнення мети як підтримка вибору. Завданнями етапу є підтримати підлітка в соціально-ціннісному виборі й допомогти в кожному разі щодо його прагнення розвинути соціальну активність та самовдосконалитися.

Проектувальний етап був пов'язаний з моделюванням спільних дій педагога й підлітка щодо розв'язання проблеми особистісного розвитку в процесі надання соціально-педагогічних послуг. Розподіл обов'язків на добровільній основі розвиває позиції пошукового етапу в напрямку розв'язання проблеми. Орієнтація на здатність підлітка самостійно переборювати труднощі відкриває шлях до проектування своїх дій. Бажання підлітка самостійно вживати зусилля для розв'язання своєї проблеми є важливим результатом даного етапу.

На *діяльнісному етапі* соціально-педагогічної підтримки дезадаптованих підлітків має здійснюватися не тільки соціальний супровід учнів, але й, за необхідності, прямо захищатися їхні інтереси й права перед однолітками, батьками, вчителями, якщо це пов'язано із забезпеченням безпеки на шляху самостійної дії. Цей етап спрямовується на активне включення дезадаптованих підлітків у різноманітну соціально значиму діяльність, що дозволяє формувати, закріплювати й розвивати соціальну активність, навички соціальної поведінки.

Рефлексивний етап – це спільне з дезадаптованим підлітком обговорення успіхів і невдач попередніх етапів діяльності з розвитку соціальної активності, констатація фактів можливості розв’язання або нерозв’язності проблеми для її переформулювання, осмислення підлітком нових варіантів соціального самовизначення. В ході рефлексії відкриваються невидимі раніше причини й обставини, що стоять на шляху передбачуваного розв’язання проблеми. Обговорюючи з підлітком уже зроблені дії, педагоги повинні виділяти ключові моменти, що підтверджують правильність або помилковість зроблених дій. На цьому етапі особливу увагу слід приділяти почуттям та емоціям підлітків (ініціювання вираження власних почуттів і емоцій). Крім цього, педагоги мають допомагати підліткови роздивитися ті зміни, які відбулися як у ньому самому, так і довкола нього. Поділяємо точку зору науковців (Завацька, 2002; Міщик, 2003), що більш ефективно соціально-педагогічна підтримка здійснюється, якщо рефлексія цілеспрямовано пронизує всі окреслені етапи.

Негативні соціальні процеси у сучасному суспільстві призводять до збільшення кількості дезадаптованих підлітків, які характеризуються поглибленням негативного відношення до навчальної діяльності, норм і правил життя дитячого колективу, проявами асоціальних тенденцій, девіантної поведінки, підвищеним рівнем тривожності, агресії тощо. Ефективність процесу соціалізації дезадаптованих підлітків буде більш високою за умови забезпечення цілісного впливу на особистість різних суб’єктів соціально-педагогічного процесу. Соціально-педагогічна робота з дезадаптованими підлітками буде успішною за реалізації таких умов: формування в дезадаптованих підлітків зацікавленості й позитивного ставлення до суспільно значущої діяльності; включення дезадаптованих підлітків в інтенсивну соціально значущу діяльність; соціально-педагогічна підтримка дезадаптованих підлітків у процесі їх соціалізації. Перспективу подальших розвідок убачаємо в теоретичному обґрунтуванні форм і методів ефективної соціально-педагогічної роботи з дезадаптованими підлітками по зменшенню поведінкових девіацій.

Список використаної літератури

- 1. Енциклопедія** для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання / [за заг. ред. І. Д. Звереві]. К., Сімферополь: Універсум, 2013. 536 с.
- 2. Завацька Н. Є.** Особливості особистісної диференціації узалежненої поведінки підлітків та її корекція: автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Київський інститут психології ім. Г. Костюка. Київ, 2002. 20 с.
- 3. Максимова Н. Ю.** Соціально-психологічний аспект профілактики адиктивної поведінки підлітків та молоді. Київ: ВПУ «Київський університет», 2010. 200 с.
- 4. Пихтіна Н. П.** Профілактика негативних проявів у поведінці дітей: [навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів]. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. 376 с.
- 5. Соціально-психологічні та педагогічні проблеми дезадаптації дітей і підлітків:** навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Міщик Людмила Іванівна, Білоусова Зінаїда Гнатівна. Запоріжжя: ЗДУ, 2003. 108 с.

6. Федорченко Т. Є. Соціально-педагогічні засади профілактики девіантної поведінки школярів в умовах соціокультурного середовища: монографія. Черкаси : ЧП Чабаненко Ю. А., 2009. 358 с.

References

1. Zvyeryeva, I. (2013). Encyklopediya dlya faxivciv socialnoyi sfery [Encyclopedia for professionals in the social sphere]. Kyiv: «Universam» [in Ukrainian]. **2. Zavatska, N.** (2002). Osoblyvosti osobystisnoi dyferentsiatsii uzalezhenoi povedinky pidlitkiv ta yii korektsiia [Features of personal differentiation of dependent behavior of adolescents and its correction]. (Unpublished doctoral dissertation). Institute of Psychology named after G. Kostiuk. Kyiv [in Ukrainian]. **3. Maksimova, N.** (2010). Sotsialno-psykholohichni aspekt profilyaktyky adyktivnoi povedinky pidlitkiv ta molodi [Socio-psychological aspect of prophylaxis of addictive behavior of teenagers and young people]. Kyiv: VPU «Kyivskyi universytet» [in Ukrainian]. **4. Pykhtina, N. P.** (2012). Profilyaktyka nehatyvnykh proiaviv u povedintsi ditei [A prophylaxis of negative displays is in behavior of children]. Nizhyn : «NDU im. M. Hoholia» [in Ukrainian]. **5. Mishchuk, L. I., Bilousova Z.** (2003). Sotsialno-psykholohichni ta pedahohichni problemy dezadaptatsii ditei i pidlitkiv [Socio-psychological and pedagogical problems of dezaptation of children and adolescents]. Zaporizhzhia: «ZDU» [in Ukrainian]. **6. Fedorchenko T. Ye.** (2009). Sotsialno-pedahohichni zasady profilyaktyky deviantnoi povedinky shkoliariv v umovakh sotsiokulturnoho seredovyscha [Socio-pedagogical principles of prevention of deviant behavior of schoolchildren in conditions of socio-cultural environment]. Cherkasy: «ChP Chabanenko Yu. A.» [in Ukrainian].

Коношенко С. В., Коношенко Н. А., Кіс І. О. Соціально-педагогічна робота з дезадаптованими підлітками по зменшенню поведінкових девіацій

У статті експериментальним шляхом визначено рівень відхилень у поведінці дезадаптованих підлітків. Доведено, що соціально-педагогічна робота має спрямовуватися на попередження та усунення проявів девіантної поведінки у зазначеній категорії учнів. Схарактеризовано умови ефективної реалізації соціально-педагогічної роботи з дезадаптованими підлітками: формування в дезадаптованих підлітків зацікавленості й позитивного ставлення до суспільно значущої діяльності; включення дезадаптованих підлітків в інтенсивну соціально значущу діяльність; соціально-педагогічна підтримка дезадаптованих підлітків у процесі їх соціалізації. Обґрунтовано, що ефективність процесу соціалізації дезадаптованих підлітків буде більш високою за умови забезпечення цілісного впливу на особистість різних суб'єктів соціально-педагогічного процесу.

Ключові слова: дезадаптований підліток, девіантна поведінка, соціально-педагогічна робота, соціалізація, підтримка.

Коношенко С. В., Коношенко Н. А., Кис И. А. Социально-педагогическая работа с дезадаптированными подростками по уменьшению поведенческих девиаций

В статье экспериментальным путем определен уровень отклонений в поведении дезадаптированных подростков. Доказано, что социально-педагогическая работа должна направляться на предупреждение и устранение проявлений девиантного поведения в указанной категории учащихся. Охарактеризованы условия эффективной реализации социально-педагогической работы с дезадаптированными подростками: формирование у дезадаптированных подростков заинтересованности и положительного отношения к общественно значимой деятельности; включение дезадаптированных подростков в интенсивную социально значимую деятельность; социально-педагогическая поддержка дезадаптированных подростков в процессе их социализации. Обосновано, что эффективность процесса социализации дезадаптированных подростков будет более высокой при условии обеспечения целостного воздействия на личность различных субъектов социально-педагогического процесса.

Ключевые слова: дезадаптированный подросток, девиантное поведение, социально-педагогическая работа, социализация, поддержка.

Konoshenko S., Konoshenko N., Kis I. Socio-Pedagogical Work with Disadapted Teenagers to Reduce Behavioral Deviations

The article substantiates that negative social processes in modern society lead to an increase in the number of disadapted teenagers who are characterized by deepening of negative attitude to educational activity, norms and rules of life of the children's collective, manifestations of asocial tendencies, deviant behavior, increased level of anxiety, aggression, etc. Experimentally determined the level of deviations in the behavior of disadapted teenagers. It is proved that social and pedagogical work should be aimed at preventing and eliminating manifestations of deviant behavior in the specified category of students. Conditions of effective implementation of social pedagogical work with disadapted teenagers are described: formation of interest and positive attitude towards socially significant activity in unaccomplished teenagers; the inclusion of disadapted teenagers in intensive socially meaningful activities; socio-pedagogical support for disadapted adolescents in the process of their socialization. It is substantiated that the effectiveness of the process of socialization of disadapted teenagers will be higher provided that the holistic influence on the personality of different subjects of the socio-pedagogical process is ensured.

Key words: disadapted teenager, deviant behavior, socio-pedagogical work, socialization, support.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2019 р.
Прийнято до друку 29.03.2019 р.
Рецензент – д.п.н., проф. Курінна С. М.